

MUZIČKI BIENNALE ZAGREB – JUČER, DANAS, SUTRA

Injekcija suvremene glazbe

Pod sloganom Epikurova vrta, Muzički biennale Zagreb hrabro kroči dalje iz godišta u godišta i profilira se u ovom dijelu Europe u najvažniji sajam svega što u sadašnjem trenutku zaokuplja glazbeni svijet

Glazba, stara ili nova, sama za sebe nema smisla. Njome skladatelj otkriva dotad nepoznate predjele duha i iznova tumači smisao sveukupnoga čovjekova postojanja. Ona, dakle, nije ukras, nego važna društvena vrednota, što proizlazi iz njezina antropološkog djelovanja, iz sposobnosti obraćanja pluralizmu ljudske osobe, kako bi obogatila individualnost – najveću vrijednost svakoga čovjeka.

Igor Stravinski, 1963.

Tom misliju Milko Kelemen, ugledni hrvatski skladatelj, utemeljitelj, a danas počasni predsjednik Muzičkog biennala Zagreb, zaključuje svoj tekst iz 1991. u kojemu, vrativši se trideset godina unatrag, nastoji dati odgovore zašto je baš u tom trenutku ovaj festival suvremene glazbe i međunarodnoga karaktera bio potreban. Ovih dana, netom prije početka MBZ-ova dvadeset petog izdanja, kada festival poput mlada čovjeka na neki način napušta previranja i traženja te ulazi u doba prve zrelosti, pravo je vrijeme da se vratimo na njegova izvorišta i postavimo pitanje što nam danas znači Muzički biennale, što bi, pak, moglo otvoriti i obzore budućnosti.

Nedvojbeno možemo zaključiti – da se MBZ nije pojavio u trenutku u kojemu se pojavio, povijest bi bilježila posve drukčiji mozaik od onoga koji je od te 1961. započeo izgrađivati suvremenu hrvatsku glazbenu kulturu. Nakon što se vratio sa studija u Parizu i Münchenu, Milko Kelemen bio je neugodno zatečen činjenicom da glazbeno stvaralaštvo u tadašnjoj Jugoslaviji desetljećima kasni za dosezima europske glazbene misli. Njegovi entuzijazam i odlučnost u provedbi ideje o pokretanju festivala suvremene glazbe naišli su na otvorena vrata, a ne treba zanemariti i vještu lukavost kojom je odmah za prvi MBZ uspio okupiti goste iz hladnim ratom obilježenih velesila – Sovjetskog Saveza, Sjedinjenih Država, Zapadne Njemačke i Francuske.

Ansambli, glazbenici, skladatelji, ideje, teme, preokupacije, nizali su se bijenalnim godištima i konačno doveli hrvatsku glazbenu kulturu pred zid koji je ona uspješno srušila u želji za učenjem i osvajanjem pro-

puštene Nove glazbe. »Bijenalna injekcija«, kako je naziva muzikolog Nikša Gligo, »postavila je generacije hrvatskih skladatelja pred imperativ suočenja sa suvremenom prema svjetskim kriterijima, a usporedno se u hrvatskoj skladateljskoj praksi počela iskušavati primjenjivost i protežnost svjetskih avangardnih pojava, ma koliko raznolike one bile«. Koliko god bijenalna injekcija bila u tom trenutku ključna (u smislu konačnoga suočenja), ne može se reći da je hrvatska glazba dotad opstojala u mraku i potpunoj odvojenosti od suvremenih europskih kulturnih tekovina. Samo se prisjetimo da je deset godina prije MBZ-a djelovala grupa Exat 51, potom od 1959. do 1966. glasovita Gorgona, koje su nedvojbeno unosile suvremene europske tendencije u naše šire kulturno i intelektualno ozračje.

Sam John Cage, ikona eksperimentalne glazbe, koji je na MBZ-u sudjelovao već 1963, družio se s članovima Gorgone, a osobito se divio *Sivoj površini* i *Bijeloj površini* Marijana Jevšovara. Prvi MBZ posjetio je Mauricio

John Cage, Luciano Berio, Vinko Globokar, 1985.

Kagel, na drugom su bili Igor Stravinski i Witold Lutoslawski, 1965. prvi put dolaze Karlheinz Stockhausen i Bruno Maderna, Pierre Schaeffer i Olivier Messiaen, a od 1971. ansambl Acezantez Dubravka Detonija na neobično plodan način propituje okvire suvremene glazbe, pa i sama festivala. *Klasični* repertoar 20. stoljeća jednako je bio zastupljen kao i raznovrsni glazbeni eksperimenti, velike operne forme kao i granični glazbenoscenski oblici, akcija i hepening našli su također svoje važno mjesto, a golemim napretkom tehnologije od devedesetih godina 20. stoljeća elektronika i multimedija ušle su na velika vrata. Predavanja, radionice i simpoziji Biennalu nisu bili strani, a posljednjih se godina ponovno vraćaju u velikom stilu. Koprodukcije i partnerstva, na kojima se također posljednjih godina počelo sve više ustrajavati, otvaraju nove putove suradnje naših i inozemnih skladatelja i umjetnika, guraju naše autore u svjetski glazbeni kontekst i promiču pojam hrvatske suvremene kulture pod etiketom Muzičkog biennala Zagreb.

Od 1961. Kelemen je predsjednik, a uz njega umjetnički direktor Josip Stojanović do 1973, kada ga nasljeđuje Nenad Turkalj. Nakon toga ta se funkcija preoblikuje u direktora programa, direktorica postaje Erika Krpan, 1979. Nikša Gligo, a 1981. Igor Kuljerić. Te godine Kelemen prepušta predsjedničko mjesto Stanku Horvatu, koji 1985. prelazi na položaj umjetničkog direktora, a nasljeđuje ga Natko Devčić. Nakon Devčića kao predsjednici izmjenjuju se Ivo Vuljević, Lovro Lisičić i 1991. Zvonko Festini. Burna festivalska izdanja devedesetih godina na svojim je plećima iznio Ivo Josipović na mjestu direktora, a od 1999. godine pa sve do danas iskristalizirala su se dva vodeća imena, Josipović na mjestu predsjednika MBZ-a i Berislav Šipuš kao umjetnički direktor.

MBZ je, možemo tako reći, ubrzao proces integracije. Do danas aktualan i, koliko kod se žalili da su produkcija i recepcija suvremene glazbe u Hrvatskoj na niskoj razini, ipak je rezultirao činjenicom da su današnji hrvatski skladatelji, interpreti i slušatelji (pod pretpostavkom da su zainteresirani) zapravo dosta dobro upućeni u taj segment glazbenoga bivanja. Biennale je svakako tomu bio poticaj i odskočna daska, a trajnost njegova održavanja osnovni preduvjet. Jednako kao Milko Kelemen u počecima i generacije istaknutih domaćih glazbenih ličnosti u godištima poslije, duo Josipović – Šipuš već punih deset godina nastavlja širiti karakterizaciju festivala kao Epikurova vrta u kojemu cvjeta tisuću cvjetova i u kojemu svaki oblik suvremene glazbene kreativnosti može i mora imati svoje mjesto. Kao i u svakoj složenoj organizaciji, i MBZ je imao uspone i padove, vrhunske programe i promašaje, no to ga nije spriječilo da hrabro kroči dalje iz godišta u godišta i da se profilira, zasigurno u ovom dijelu Europe, u najvažniji sajam svega što u sadašnjem trenutku zaokuplja glazbeni svijet.

Najbolja potvrda njegovoj kvaliteti i potrebnosti ugledna je nagrada Europskog kulturnog foruma, koju je festival primio 2007, kao i svojevrsno odavanje priznanja Međunarodnoga društva za suvremenu glazbu, koje je organizaciju Svjetskih dana glazbe povjerilo upravo MBZ-u već drugi put u vrlo kratku razdoblju. Naime, nakon 2005, bit ćemo domaćini te manifestacije i predstojeće nam 2011. godine, koja će dodatno biti važna jer će obilježiti punih pedeset godina postojanja Biennala. A to pak znači da tek dolazi razdoblje kada će Muzički biennale Zagreb trebati i morati opravdati svoju svrhu i funkciju. I dokazati se kao potpuno zrelo umjetnički poligon.

MIRTA ŠPOLJARIĆ